

RADOSŁAW WNUK

WYMOGI PROWIZJI NA URZĄD PROBOSZCZA
W OBOWIĄZUJĄCYM
POLSKIM USTAWODAWSTWIE SYNODALNYM

WSTĘP

Podstawową jednostką organizacyjną i duszpasterską w Kościele partykularnym jest parafia (kan. 374 § 1)¹. Jest ona wspólnotą wiernych, w której realizuje się posłannictwo Kościoła powszechnego (kan. 515 § 1). To w niej rodzą się i rozwijają: wiara, nadzieja i miłość oraz inne dary nadprzyrodzone wysłużone przez Jezusa Chrystusa i przekazane Kościołowi, jako środki uświęcenia Ludu Bożego. Duchową troskę nad wspólnotą parafialną, pod zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego, sprawuje proboszcz będący jej własnym pasterzem (kan. 519)². Proboszcz, jako pasterz własny, jest odpowiedzialny wobec Boga za jej uświęcenie i zbawienie, poprzez posługę nauczania i sprawowanie sakramentów. Ponieważ jest on nie tylko przewodnikiem wspólnoty parafialnej, stanowiącym widzialny znak jej jedności z całym Kościołem, ale również kierownikiem parafii, jako jednostki administracyjnej, jest zobligowany spełniać czynności urzędowe

Ks. mgr lic. RADOSŁAW WNUK – doktorant w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: paul1985@onet.eu

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984 [dalej cyt.: KPK/83]; szerzej zob. J.C. PÉRISSET, *La paroisse. Commentaire des Canons 515-572*, Paris: Edition Tardy 1989, s. 25-47.

² *Parafia*, [w:] *Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław: Kuria Metropolitalna Wrocławska 1995, s. 353, stat. 54-55; szerzej zob. PÉRISSET, *La paroisse*, s. 49-63; F. COCCOPALMERIO, *Il concetto di parrocchia nel CIC 1983*, [w:] *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, red. S.L. Głódź, J. Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 7-37.

zgodnie z przepisami prawa Kościoła powszechnego i partykularnego oraz prawa państwowego (zob. kan. 22, 519 i 532)³.

Odpowiedzialność wynikająca z piastowania urzędu proboszcza, wymaga zachowania przy jego powierzaniu zasady: „właściwej osoby na właściwym miejscu”⁴. Dlatego przy prowizji kanonicznej na urząd proboszcza należy zachować przepisy prawa powszechnego i partykularnego (kan. 146-195, 515-544; AS 213)⁵. W związku z tym, przedmiotem analizy niniejszego artykułu będą przepisy dotyczące tego aktu prawnego, promulgowane przez ustawodawców partykularnych⁶ w uchwałach synodalnych, które obowiązują w diecezjach w Polsce. Podjęte zagadnienie ma na celu ukazanie wymogów stawianych prowizji kanonicznej na urząd proboszcza. Kanoniczne wymogi, podobnie jak w prawie powszechnym (kan. 515-544)⁷, dotyczą podmiotu aktywnego, tj. władzy kościelnej, podmiotu pasywnego, tj. kandydata na urząd, przedmiotu, który jest powierzany, tj. urzędu, oraz do formy związanej z właściwym dokonaniem tego aktu⁸.

Ustawodawca kodeksowy w kan. 521 § 2-3, 522, 527 § 2-3 i 538 § 1, poleca uwzględnić przepisy prawa partykularnego. W prawie partykularnym można doprecyzować przymioty, które powinien posiadać kandydat na proboszcza (kan. 521 § 2). Biskup diecezjalny powinien określić sposób zweryfikowania zdatości

³ *Proboszcz*, [w:] *Synod Archidiecezji Wrocławskiej*, s. 353, stat. 58-60; szerzej zob. A. VIANA, *El párroco, pastor proprio de la parroquia*, „Ius Canonicum” 29 (1989), s. 467-481.

⁴ CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores* (22.02.2004), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 517-711, nr 61 [dalej cyt.: AS]; szerzej zob. M. SITARZ, *Podstawowe zasady w sprawowaniu władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego*, [w:] *II Polski Synod Plenarny a synody diecezjalne*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, A. Pastwa, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2015, s. 97-98.

⁵ Szerzej zob. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Instruzione Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale* (4.08.2002), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2002; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, 2, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 564-651; R. WNUK, *Prowizja kanoniczna na urząd proboszcza*, „Kościół i Prawo” 5 (18) 2016, nr 1, s. 95-117.

⁶ Szerzej zob. M. SITARZ, *Organy kolegialne w kościołach partykularnych*, [w:] *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 115-124; W. GÓRALSKI, *Synody partykularne*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Cześć I. Wierni chrześcijanie. Cześć II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2005, s. 305-314.

⁷ Szerzej zob. E.A. SWEENEY, *The Obligations and Rights of the Pastor of a Parish. According to the Code of Canon Law*, New York: Frathers and Brothers of the Society of St. Paul 2002, s. 205-240.

⁸ Szerzej zob. R. SOBAŃSKI, *Urzędy kościelne*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2003, s. 236-247.

prezbitera na ten urząd pasterski (kan. 521 § 3). Konferencja biskupów może uchwalić dekret ogólny, który zezwalałby biskupom diecezjalnym na ustanawianie proboszcza na określony czas (kan. 522). Ustawodawca partykularny powinien także określić sposób wprowadzenia proboszcza w posiadanie urzędu, jeśli nie jest to uregulowane zwyczajem zgodnym z prawem (kan. 527 § 2). W ustawodawstwie synodalnym można również sprecyzować termin, w którym ma nastąpić objęcie parafii w posiadanie (kan. 527 § 3). Ponadto w prawie partykularnym należy uregulować kwestię utraty urzędu przez proboszcza, jeśli był powierzony na określony czas, zgodnie z kan. 522 (kan. 538 § 1)⁹.

1. WYMOGI WOBEC WŁADZY KOŚCIELNEJ

II Polski Synod Plenarny¹⁰ i Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej¹¹ w swoich uchwałach nie zawierają żadnych wymogów odnoszących się do władzy kościelnej powierzającej urząd proboszcza. Podobnie również postąpiły niektóre synody diecezjalne, uznając za wystarczające przepisy prawa powszechnego. Synody archidiecezji białostockiej, gdańskiej, lubelskiej, łódzkiej, poznańskiej, przemyskiej i warmińskiej oraz diecezji drohiczyńskiej, ełckiej, kaliskiej, łomżyńskiej, rzeszowskiej i sosnowieckiej, powielając przepisy prawa powszechnego (kan. 148, 157, 163, 179, 523-525), potwierdziły tylko, że kompetentny do dokonania nominacji na urząd proboszcza jest biskup diecezjalny¹². Jedyne synody

⁹ Szerzej zob. F. COCCOPALMERIO, *De paroecia*, Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana 1991, s. 120-139.

¹⁰ Zob. *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań: Pallottinum 2001.

¹¹ Zob. *Communio et communicatio: Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej*, Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM 1994.

¹² Zob. *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, Białystok: Kuria Metropolitalna Białostocka 2000, stat. 611; *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze*, Drohiczyn: Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne 1997, stat. 85; *I Synod Diecezji Ełckiej (1997-1999)*, Ełk: Kuria Biskupia Diecezji Ełckiej 1999, stat. 338; *III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia*, t. I: *Statuty*, Gdańsk: Kuria Metropolitalna Gdańska 2001, stat. 62; *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego*, Kalisz: Kuria Diecezjalna 2009, stat. 1; 26; *II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985*, Lublin: Lubelskie Wydawnictwo Diecezjalne 1988, stat. 585; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego*, Łomża: Łomżyńska Kuria Diecezjalna 2005, stat. 156; *III Synod Archidiecezji Łódzkiej 1996-1998*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 1999, art. 277; *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008. Zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego*, t. I: *Dokumenty*, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2008, stat. 55; *Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy*, Przemysł: Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej 2000, stat. 196 § 2; *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, Rzeszów: Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie 2004, stat. 127 § 1; *I Synod Diecezji Sos-*

archidiecezji poznańskiej i diecezji ełckiej, koszalińsko-kołobrzeskiej, łomżyńskiej oraz rzeszowskiej obligują władzę kościelną, aby powierzając urząd proboszcza, uwzględniła zarówno potrzeby danej parafii, jak i uzdolnienia oraz przymioty poszczególnych duchownych¹³. W diecezji ełckiej biskup diecezjalny jest zobowiązany ponadto dokładnie znać parafie i kapłanów, którym powierza urząd proboszcza¹⁴. Natomiast w archidiecezji poznańskiej arcybiskup przed dokonaniem zmiany na urzędzie proboszcza, uprzednio konsultuje się z zainteresowaną stroną¹⁵. Synod diecezji rzeszowskiej (powielając kan. 524) przypomniał tylko, że dla urobienia sobie sądu o zdatości kandydata na określoną parafię, z wykluczeniem wszelkiego względu na osobę, należy wysłuchać zdania dziekana i przeprowadzić odpowiednie badania, zasięgając opinii niektórych prezbiterów oraz wiernych świeckich¹⁶. Innowacyjne przepisy promulgował synod archidiecezji warmińskiej, gdyż przed mianowaniem kogoś proboszczem, biskup diecezjalny konsultuje się w tej sprawie z radą ds. personalnych¹⁷.

nowieckiej. Prawo partykularne Kościoła Sosnowieckiego, Sosnowiec: Kuria Diecezjalna Sosnowiecka 2005, stat. 44; *I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012). Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji*, Olsztyn: Wydział Duszpasterski Kurii Archidiecezji Warmińskiej 2012, stat. 21.

¹³ *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 88; *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 338; *Parafia i jej duszpasterze*, [w:] *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej. Koszalin 1986-1990*, Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska 1990, s. 50; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 156; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. I, stat. 55; *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 127 § 3.

¹⁴ *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 338.

¹⁵ *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. I, stat. 55.

¹⁶ *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 127 § 3.

¹⁷ Zob. *I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej*, stat. 21. Ustawodawca kodeksowy zobowiązuje biskupa diecezjalnego do ustanowienia w powierzonym mu Kościele partykularnym następujących organów: diecezjalnej rady ds. ekonomicznych (kan. 492), rady kapłańskiej (kan. 495), kolegium konsultorów (kan. 502). Ponadto, w każdej diecezji powinien istnieć zespół proboszczów konsultorów wybrany przez radę kapłańską na wniosek biskupa diecezjalnego (kan. 1742). Według KPK/83, w odniesieniu do parafii, biskup diecezjalny jest zobowiązany tylko do wysłuchania zdania rady kapłańskiej w trzech sytuacjach: 1) przed erygowaniem i zniesieniem parafii lub dokonaniem w niej poważnych zmian (kan. 515 § 2); 2) przed wydaniem przepisów dotyczących przeznaczania ofiar składanych z racji wykonywania zadań parafialnych i wynagradzania duchownych (kan. 531); 3) przed wydaniem decyzji o ustanowieniu w każdej parafii rady duszpasterskiej (kan. 536 § 1). Natomiast w odniesieniu do proboszczów, w KPK/83 wymagana jest konsultacja biskupa diecezjalnego przy dokonywaniu prowizji kanonicznej na urząd, która obejmuje dziekana dekanatu, na terenie którego znajduje się powierzana parafia, a jeśli zaistniałaby taka potrzeba, również niektórych prezbiterów i wiernych świeckich (kan. 524). Ponadto, w dwóch sytuacjach wymagana jest jedynie konsultacja biskupa diecezjalnego z dwoma proboszczami z zespołu proboszczów konsultorów: 1) dwukrotnie przy administracyjnym procesie o usunięcie proboszcza (najpierw na etapie wezwania go do ustąpienia, zob. kan. 1742, a następnie tylko wtedy, gdy wezwany do rezygnacji nie zareagował pozytywnie, zob. kan. 1744); 2) przy postępowaniu dotyczącym przeniesienia proboszcza (tylko w wypadku, gdy proboszcz po otrzymaniu pisemnej propozycji od biskupa diecezjalnego, nie

Tylko synody diecezji drohiczyńskiej i łowickiej promulgowały przepisy dotyczące powierzenia parafii kleryckiemu instytutowi życia konsekrowanego lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego. Powielając prawo powszechne (kan. 520 i 682)¹⁸ postanowiły, że przekazanie parafii instytutowi zakonnemu na stałe lub na określony czas, powinno zawsze nastąpić w formie pisemnej umowy, zawartej między biskupem diecezjalnym a kompetentnym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia. W umowie tej muszą być dokładnie określone obowiązki i prawa kapłana, który będzie pełnił urząd proboszcza (kan. 520)¹⁹.

Jedynie synody diecezji łomżyńskiej i rzeszowskiej uregulowały kwestię mianowania proboszcza w parafii powierzonej instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego. Powtarzając kan. 682 § 1 ustaliły, że w takim przypadku wymaga się uprzedniego przedstawienia kandydata na urząd przez kompetentnego przełożonego²⁰.

Wyłącznie synod diecezji kaliskiej promulgował przepisy dotyczące powierzenia urzędu proboszcza prezbiterowi mającemu innego prawnego przełożonego niż biskup diecezjalny. Synod (powielając kan. 682 § 1) ustalił, że przy powierzaniu urzędu proboszcza w parafii niezarządzanej przez instytut zakonny lub stowarzyszenie życia apostołskiego, biskup diecezjalny uzyskuje uprzednio zgodę kompetentnego przełożonego, któremu podlega kandydat²¹.

Przy wymogach (obowiązках) odnoszących się do władzy kościelnej należy przypomnieć jeszcze jeden. Chociaż nie wynika on z powszechnego prawa kanonicznego ani z ustawodawstwa synodalnego, tylko z polskiego prawa państwowego, to jest istotny. Przy czym należy pamiętać, że – zgodnie z obowiązującymi przepisami – władze państwowe nie mają żadnych uprawnień w kwestii nomina-

chce przyjąć zaproponowanego urzędu i swoje racje przedstawił biskupowi na piśmie, zob. kan. 1749-1750), szerzej zob. SITARZ, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 127-136. Wymóg obowiązujący w archidiecezji warmińskiej, obliguje zatem arcybiskupa do powołania nowego organu kolegialnego, którego wysłuchanie, zgodnie z kan. 127 § 2, 2°, jest wymagane do ważności aktu. W skład tego organu wchodzi: członkowie kolegium konsultorów, wikariusze generalni i wikariusze biskupi, przewodniczący wydziałów kurii diecezjalnej, ekonom diecezjalny, rektor seminarium duchownego i wizytatorzy parafii.

¹⁸ Zob. SACRA CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Notae directivae pro mutuis relationibus inter Episcopos et Religiosos in Ecclesia Mutuae relationes* (14.05.1978), AAS 70 (1978), s. 473-605; tekst polski w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo*, zebrał, opracował, wstępami opatrzył i aneksy sporządził B. Hylla, wyd. 2 poprawione, uzupełnione, poszerzone, Kraków: Alleluja 2003, s. 157-188, nr 57-58.

¹⁹ *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 91; *I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999*, Łowicz: Apostolicum 1999, stat. 122.

²⁰ *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 156; *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 127 § 1.

²¹ *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 315.

cji proboszczów. Jednakże parafia należy do kościelnych osób prawnych, których osobowość jest uznana w państwowym porządku prawnym i jako osoba prawna funkcjonuje w obrocie prawnym²². Proboszcz natomiast jest osobą sprawującą funkcję jej organu kierowniczego, a tym samym jej reprezentantem przy dokonywaniu czynności cywilnoprawnych. Dlatego aktualnie wymaga się powiadomienia właściwego organu administracji państwowej przez władzę kościelną o ustanowieniu lub odwołaniu osoby sprawującej funkcję organu kierowniczego kościelnej osoby prawnej²³. Organem administracji państwowej, który należy powiadomić w przypadku mianowania lub odwołania proboszcza jest wojewoda²⁴. Celem tego powiadomienia jest potwierdzenie, że ta konkretna osoba jest właściwym reprezentantem danej parafii, kompetentnym do podejmowania czynności cywilnoprawnych.

2. WYMOGI WOBEC KANDYDATA

Ustawodawcy partykularni, zgodnie z kan. 521 § 2, mogą doprecyzować wymogi stawiane kandydatom na urząd proboszcza. Z możliwości tej skorzystał zarówno II Polski Synod Plenarny obradujący w latach 1991-1999, jak również niektóre synody diecezjalne.

II Polski Synod Plenarny postanowił jedynie, aby kandydat na urząd proboszcza – ze względu na wielką odpowiedzialność za kształt życia parafialnego, która na nim spoczywa – oprócz odpowiedniego stażu pracy i zasług, odznaczał się także praktycznymi umiejętnościami duszpasterskimi, w tym zwłaszcza umiejętnościami pracy zespołowej i wrażliwością społeczną²⁵.

Wymogi stawiane kandydatom na urząd proboszcza w ustawodawstwie synodalnym są zbliżone do wymogów zawartych w prawie powszechnym. Niekiedy jednak bywają zróżnicowane w zależności od Kościoła partykularnego. W archidiecezji białostockiej kandydat na urząd proboszcza ma trwać w komunii z wła-

²² Zob. Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318, art. 4 ust. 2.

²³ Zob. ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 2013 r., poz. 1169 z późn. zm., art. 13-14.

²⁴ Szerzej zob. Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z 27 listopada 2014 r., Instrukcja dotycząca sposobu powiadamiania organów państwowych o uzyskaniu osobowości prawnej przez instytucje kościelne terytorialne i personalne (art. 4 ust. 2 Konkordatu) oraz powiadamiania o powołaniu i odwołaniu osoby sprawującej funkcję organu osoby prawnej, Dz. Urz. Min. Spraw Zagr., poz. 30.

²⁵ *Potrzeby i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III Tysiąclecia Chrześcijaństwa*, [w:] *II Polski Synod Plenarny*, s. 24, nr 50.

snym biskupem, gdyż przez ten fakt pozostaje również we wspólnocie z Kościołem powszechnym (por. kan. 149 § 1)²⁶. Ponadto powinien odznaczać się prawością charakteru, zdrową nauką wiary, dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską i umiejętnością kierowania parafią (por. kan. 521 § 2)²⁷. W diecezji ełckiej kandydat na urząd proboszcza ma posiadać kwalifikacje, jakich wymaga prawo kanoniczne i sam urząd²⁸. W archidiecezji gnieźnieńskiej i diecezji sosnowieckiej, kandydat na urząd proboszcza jest zobowiązany ukończyć wymagany etap formacji permanentnej, a ponadto ma odznaczać się postawą kapłańską, gorliwością duszpasterską i umiejętnościami kierowniczymi (por. kan. 521 § 2)²⁹. W diecezji kieleckiej od kandydata na urząd proboszcza wymaga się osobistej świętości, wiedzy teologiczno-pastoralnej, duchowości duszpastersko-apostolskiej, ducha modlitwy i miłości, aby pełnione przez niego posłannictwo było wiarygodne, a proboszcz był dla parafian ojcem, nauczycielem, duszpasterzem i dobrym administratorem majątku kościelnego³⁰. Ponadto prezbiter tej diecezji powinien, w ósmym roku kapłaństwa, przedstawić pisemną pracę pt.: „Moja wizja wspólnoty parafialnej” i uczestniczyć w jednodniowych kursach proboszczowskich, organizowanych przez wydział duszpasterski³¹. W diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej kandydat na proboszcza ma odznaczać się nie tylko wiedzą, lecz również pobożnością, gorliwością apostolską i innymi uzdolnieniami oraz przymiotami, które są wymagane do należytego sprawowania tego urzędu³². W archidiecezji lubelskiej od kandydata na urząd proboszcza wymaga się głębokiego życia wewnętrznego, żywej wiary objawiającej się w poświęceniu i bezinteresowności, gruntownej i ciągle doskonalonej wiedzy teologicznej oraz kultury osobistej³³. W diecezji łomżyńskiej kandydat na urząd proboszcza ma posiadać odpowiednie kwalifikacje i walory osobowościowe³⁴. W diecezji łowickiej proboszczem może zostać kapłan, który posiada odpowiednie kwalifikacje, odbył staż duszpasterski i ukoń-

²⁶ *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, stat. 48.

²⁷ Tamże, stat. 49.

²⁸ *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 338.

²⁹ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania*, Gniezno: Prymasowskie Wydawnictwo „Gaudentinum” 2001, stat. 40 § 2; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 56.

³⁰ *Parafie i Rektoraty*, [w:] *III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991*, Kielce: Jedność 1992, s. 145.

³¹ *Przygotowanie do podjęcia posługi proboszcza*, [w:] *III Synod Diecezji Kieleckiej*, s. 90, aneks II.

³² *Parafia i jej duszpasterze*, [w:] *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeszkiej*, s. 50.

³³ *II Synod Diecezji Lubelskiej*, stat. 587.

³⁴ *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 156.

czył ośmioletnią formację permanentną³⁵. W diecezji opolskiej kandydat na urząd proboszcza, powinien przed pierwszą nominacją ukończyć na wydziale teologicznym Uniwersytetu Opolskiego dwuletnie podyplomowe studia proboszczowskie³⁶. W diecezji pelplińskiej kandydat na urząd proboszcza i proboszcz ubiegający się o zmianę parafii mają złożyć odpowiedni wniosek do biskupa diecezjalnego³⁷. W archidiecezji poznańskiej kandydat na urząd proboszcza jest zobligowany nie tylko do trwania w komunii kościelnej³⁸, ale również do ukończenia formacji permanentnej, odznaczania się należyłą postawą kapłańską, gorliwością duszpasterską i umiejętnościami kierowniczymi³⁹ oraz miłością pasterską⁴⁰. W archidiecezji przemyskiej kandydat na urząd proboszcza jest zobowiązany odbyć odpowiednią formację⁴¹. W diecezji rzeszowskiej kandydat na proboszcza powinien posiadać nie tylko przymioty wymagane przez prawo kanoniczne (kan. 521), ale ponadto ukończyć stałą formację prezbiterów⁴². W diecezji sandomierskiej kandydat na proboszcza ma obowiązek uczestniczyć przed nominacją w zajęciach stałej formacji⁴³. W diecezji tarnowskiej kandydat na proboszcza powinien odznaczać się troskliwością i gorliwością pasterską⁴⁴. W diecezji toruńskiej i warszawsko-praskiej kandydat na proboszcza powinien odznaczać się zdrową nauką, dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską i przymiotami wymaganymi do kierowania powierzoną mu parafią⁴⁵. W archidiecezji warmińskiej kandydat na urząd proboszcza jest zobligowany do udziału w formacji permanentnej przez studia podyplomowe lub specjalistyczne. Ponadto powinien zaprezentować radzie ds. personalnych „swoją wizję pracy duszpasterskiej w warunkach konkretnej wspólnoty parafialnej”⁴⁶. W diecezji włocławskiej proboszczem może zostać kapłan, który posiada wymagane prawem kanonicznym kwalifikacje oraz odpo-

³⁵ *I Synod Diecezji Łowickiej*, stat. 89.

³⁶ *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i aneksy. Parafia u progu nowego tysiąclecia*, Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 2005, stat. 239.

³⁷ *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin: Bernardinum 2001, stat. 36.

³⁸ *Zob. Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. I, stat. 26.

³⁹ *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008. Zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego*, t. II: *Statuty*, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2008, stat. 96.

⁴⁰ *Zob. Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. I, stat. 45.

⁴¹ *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 196 § 3.

⁴² *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 127 § 2.

⁴³ *Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej. Dekrety i Instrukcje*, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne Hodie 1999, stat. 62.

⁴⁴ *IV Synod Diecezji Tarnowskiej 1982-1986*, Tarnów: Kuria Diecezjalna 1990, stat. 338 § 2.

⁴⁵ *Zob. Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego*, Toruń: Toruńskie Wydawnictwo Diecezjalne 2011, stat. 180; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, Warszawa: Kuria Biskupia Diecezji Warszawsko-Praskiej 2000, stat. 124 § 1.

⁴⁶ *I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej*, stat. 22.

wiedni staż duszpasterski⁴⁷. W archidiecezji wrocławskiej kandydat na urząd proboszcza jest zobowiązany odznaczać się nie tylko wielką gorliwością pasterską, ale własnym życiem ma dawać przykład stawiania na pierwszym miejscu chwały Bożej i zbawienia powierzonego mu Ludu Bożego⁴⁸. Ponadto powinien być sumienny w wykonywanej posłudze duszpasterskiej oraz punktualny w odprawianiu nabożeństw i przyjmowaniu interesantów w kancelarii parafialnej⁴⁹. W diecezji zamojsko-lubaczowskiej postanowiono ogólnie, że proboszczem może zostać kapłan diecezjalny inkardynowany do diecezji lub zakonny, odznaczający się walorami moralnymi i doświadczeniem pastoralnym⁵⁰. Ponadto w archidiecezjach białostockiej, gnieźnieńskiej, poznańskiej, przemyskiej i warszawskiej oraz w diecezjach kaliskiej, kieleckiej, koszalińsko-kołobrzeskiej, łowickiej, pelplińskiej, rzeszowskiej, sandomierskiej, sosnowieckiej, toruńskiej, warszawsko-praskiej i wrocławskiej od kandydata na urząd proboszcza wymaga się zdania „egzaminu proboszczowskiego”, poświadczającego posiadanie koniecznej wiedzy do wykonywania władzy związanej z tym urzędem⁵¹.

3. WYMOGI ZE STRONY URZĘDU

Podstawowym wymogiem decydującym o ważnym powierzeniu każdego urzędu w Kościele, jest jego prawny wakans (kan. 153 § 1). Zgodnie z KPK/83, oprócz śmierci tytulariusza, może on nastąpić wskutek: usunięcia lub przeniesienia proboszcza, dokonanego zgodnie z przepisami prawa przez biskupa diecezjalnego; zrzeczenia się urzędu dla słusznej przyczyny, dokonanego przez proboszcza i przyjętego przez biskupa diecezjalnego; upływu czasu, jeśli zgodnie z kan. 522

⁴⁷ *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej. Statuty*, Wrocław: Kuria Diecezjalna 1994, stat. 299.

⁴⁸ *Proboszcz*, w: *Synod Archidiecezji Wrocławskiej*, s. 353, stat. 59.

⁴⁹ Tamże, s. 355, stat. 75.

⁵⁰ *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001*, Zamość: Kuria Diecezjalna 2001, stat. 10.

⁵¹ *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, stat. 49 i 237; *Statut instytutu teologiczno-pastoralnego w Białymstoku*, [w:] *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, s. 177, art. 9; *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 2; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 96; *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 196 § 3; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej 2003, stat. 49; *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 249-253; *Przygotowanie do podjęcia posługi proboszcza*, [w:] *III Synod Diecezji Kieleckiej*, s. 90, aneks II; *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, stat. 287 § 1-3; *I Synod Diecezji Łowickiej*, stat. 89; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 35; *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 127 § 2; *Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej*, stat. 62 i 553; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 56; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 180; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 124 § 1; *Drugi Synod Diecezji Wrocławskiej*, stat. 299.

był powierzony na oznaczony czas (kan. 538 § 1); ukończenia przez proboszcza siedemdziesiątego piątego roku życia (kan. 538 § 3). W przypadku, gdy urząd sprawował proboszcz inkardynowany do instytutu zakonnego lub do stowarzyszenia życia apostołskiego, wakans może nastąpić zgodnie z kan. 682 § 2. W kanonie tym wskazano, że proboszcza może usunąć zarówno biskup diecezjalny, jak i kompetentny przełożony. Wymagane jest jedynie uprzednie wzajemne powiadomienie o tym akcie⁵².

W uchwałach synodalnych na podstawie kan. 538, przeważnie powielając lub parafrazując przepisy kodeksowe, określono przyczyny utraty urzędu przez proboszcza. Są one zróżnicowane w zależności od Kościoła partykularnego.

Synod diecezji etckiej powielając przepisy kan. 1740-1741 określił, że proboszcz może zostać usunięty z urzędu, jeśli jego praca w parafii, nawet bez jego winy staje się szkodliwa lub nieskuteczna. Jako powody do usunięcia podano następujące: sposób postępowania, który przynosi wspólnocie parafialnej poważną szkodę lub zamieszanie; nieudolność lub trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań; utrata dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza, która według roztropnego przewidywania szybko nie minie; poważne zaniedbanie lub naruszenie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia; nieodpowiednie i z dużą szkodą dla Kościoła gospodarowanie dobrami doczesnymi parafii, ilekroć brak innego środka na zaradzenie złu⁵³. W archidiecezji gnieźnieńskiej i diecezji pelplińskiej proboszcz może zostać usunięty z urzędu z przyczyn i w trybie przewidzianym przez prawo powszechnie, o których w kan. 1740-1752⁵⁴. Natomiast synody diecezji sosnowieckiej i toruńskiej, jako przyczynę usunięcia proboszcza wskazują dobro wiernych (por. kan. 1740-1752)⁵⁵. W diecezji łomżyńskiej proboszcz może być usunięty z zachowaniem kanonicznej procedury wówczas, gdy jego pobyt i praca w parafii stają się szkodliwe lub nieskuteczne. Wśród przyczyn usunięcia synod wskazał: niegodny, gorszący sposób postępowania, trwałą chorobę, alkoholizm, utratę dobrego imienia, poważne zaniedbywanie obowiązków parafialnych, nadużycia w gospodarowaniu dobrami parafialnymi (por. kan. 1740-1741)⁵⁶. Synod diecezji opolskiej promulgował

⁵² Szerzej zob. M. SITARZ, *Zarządzanie parafią w sytuacjach nadzwyczajnych*, [w:] *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, s. 136-143.

⁵³ *I Synod Diecezji Etckiej*, stat. 347.

⁵⁴ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 41.

⁵⁵ Zob. *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 57; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 181.

⁵⁶ *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 165.

przepisy, według których proboszcz może zostać usunięty w uzasadnionych przypadkach, głównie ze względów zdrowotnych lub pastoralnych⁵⁷. W archidiecezji poznańskiej proboszcza można usunąć nie tylko zgodnie z przepisami prawa kanonicznego, ale również – jeśli zdaniem arcybiskupa – wymaga tego dobro wiernych. Przy czym arcybiskup przed dokonaniem tego aktu zasięga opinii specjalnego zespołu⁵⁸ służącego radą przy tych czynnościach (por. kan. 1740-1752)⁵⁹. Jako przyczyny usunięcia synod wskazuje zweryfikowane przez władzę duchowną, uzależnienie od alkoholu i zgorzenie wywołane grzesznym zachowaniem proboszcza⁶⁰. W diecezji warszawsko-praskiej proboszcz może zostać usunięty ilekroć jest to konieczne dla zaradzenia potrzebom dobra duchowego wiernych, z zachowaniem naturalnej i kanonicznej sprawiedliwości⁶¹. Natomiast w diecezji zamojsko-lubaczowskiej proboszcza można usunąć, jeśli wymaga tego dobro wiernych, potrzeba i pożytek Kościoła⁶².

W uchwałach synodalnych określono również prawne przyczyny, będące podstawą do przeniesienia proboszcza. Synod archidiecezji gdańskiej promulgował jedynie dyspozycję, że przeniesienie proboszcza do innej parafii należy do biskupa diecezjalnego⁶³. Natomiast synod diecezji warszawsko-praskiej stanowi ogólnie, że biskup diecezjalny dokonuje przeniesienia proboszcza z zachowaniem naturalnej i kanonicznej sprawiedliwości⁶⁴. Inaczej stanowią synody diecezji elckiej, łomżyńskiej, opolskiej, toruńskiej, warszawsko-praskiej i zamojsko-lubaczowskiej oraz archidiecezji poznańskiej, gdyż proboszcz może być przeniesiony przez biskupa diecezjalnego z jednej parafii na drugą, względnie na inny urząd, a nawet w stan spoczynku, ilekroć wymaga tego dobro wiernych, potrzeba lub pożytek Kościoła⁶⁵. Przy czym biskup elcki jest zobowiązany na piśmie zaproponować przeniesienie, a w ustnej rozmowie nakłonić proboszcza do wyrażenia zgody⁶⁶. Natomiast biskup łomżyński może dokonać zmiany dopiero po rozmowie z zain-

⁵⁷ *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 245.

⁵⁸ Prawdopodobnie jest nim zespół proboszczów konsultorów, o którym w kan. 1742, 1744, 1749-1750; szerzej zob. SITARZ, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, s. 134-136.

⁵⁹ *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 113-114.

⁶⁰ *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. I, stat. 56.

⁶¹ *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 124 § 3.

⁶² *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, stat. 10.

⁶³ *III Synod Gdański*, t. I, stat. 62.

⁶⁴ *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 124 § 3.

⁶⁵ Zob. *I Synod Diecezji Elckiej*, stat. 346; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 164; *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 244; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 181; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 124 § 3; *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, stat. 10; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 114.

⁶⁶ *I Synod Diecezji Elckiej*, stat. 346.

teresowanym⁶⁷. Jeśli proboszczowie w tych diecezjach stanowczo odmawiają przeniesienia, wówczas mają zastosowanie przepisy, o których w kan. 1748-1752⁶⁸. W archidiecezji gnieźnieńskiej oraz w diecezjach opolskiej, pelplińskiej, sosnowieckiej i toruńskiej proboszcz może zostać przeniesiony z zachowaniem procedury przewidzianej w kan. 1748-1752⁶⁹. Ponadto w archidiecezjach gnieźnieńskiej, poznańskiej i warszawskiej oraz w diecezjach koszalińsko-kołobrzeskiej, opolskiej i sosnowieckiej, proboszcz sam może złożyć prośbę o przeniesienie na inną parafię⁷⁰. Jednakże w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej proboszcz może prosić o przeniesienie do innej, przez siebie wybranej parafii, o ile według uznania biskupa diecezjalnego, będzie dla niej odpowiedni⁷¹. Natomiast w diecezji opolskiej, jeśli chodzi o pierwszą parafię, może to uczynić dopiero po upływie pięciu lat sprawowania urzędu proboszcza. W złożonej prośbie jest zobowiązany przedstawić powody skłaniające go do zmiany parafii, poparte wykazem dotychczasowych osiągnięć duszpasterskich i administracyjno-gospodarczych potwierdzonych przez dziekana⁷². Ponadto w archidiecezjach poznańskiej i warszawskiej, proboszcz może otrzymać przeniesienie do innej parafii z inicjatywy biskupa diecezjalnego⁷³. Jedyne synody diecezji tarnowskiej i archidiecezji wrocławskiej zalecają, aby proboszczowie pracujący w małych parafiach bez wikariusza, co pewien czas zmieniali placówki zarówno ze względów duszpasterskich, jak i osobistych⁷⁴.

Synody niektórych diecezji promulgowały również przepisy dotyczące zrzeczenia się urzędu przez proboszcza. W diecezji drohiczyńskiej proboszcz może zrzec się urzędu, jeśli uzyskał rentę chorobową⁷⁵. Natomiast w diecezjach ełckiej i łomżyńskiej proboszcz może złożyć rezygnację, jeśli zaistnieje ku temu słuszna przyczyna. Rezygnacja, aby wywarła skutek prawny, musi zostać przyjęta przez

⁶⁷ *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 164.

⁶⁸ *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 346; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 164.

⁶⁹ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 244; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 41; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 57; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 181.

⁷⁰ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 66; *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, stat. 290; *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 244; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 57.

⁷¹ *I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, stat. 290.

⁷² *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 244.

⁷³ Zob. *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 66.

⁷⁴ Zob. *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, stat. 346; *Proboszcz, [w:] Synod Archidiecezji Wrocławskiej*, s. 356, stat. 78.

⁷⁵ Zob. *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 244.

biskupa diecezjalnego⁷⁶. W archidiecezji gdańskiej proboszcz może złożyć rezygnację, jeśli zachodzą ku temu przyczyny przewidziane w prawie kanonicznym⁷⁷. W archidiecezji lubelskiej proboszcz może zrzec się urzędu z ważnych powodów, wśród których synod wymienia: utratę autorytetu, dobro wiernych i sprawność duszpasterską⁷⁸. W diecezji opolskiej proboszcz może złożyć wcześniejszą rezygnację w uzasadnionych przypadkach, głównie ze względów zdrowotnych lub pastoralnych⁷⁹. Podobnie w archidiecezji poznańskiej, proboszcz może zrezygnować z urzędu, jeśli poważnie niedomaga na zdrowiu⁸⁰. W archidiecezji przemyskiej proboszcz może złożyć rezygnację wcześniej niż przewidziano w prawie powszechnym i oddać się do dyspozycji biskupa diecezjalnego. Jako uzasadnienie takiej decyzji synod wskazuje duchowe dobro parafii, które domaga się zmiany proboszcza⁸¹. Natomiast w diecezji sandomierskiej proboszcz może zrzec się urzędu, jeśli przedstawi biskupowi diecezjalnemu racje, które za tym przemawiają⁸². Podobne regulacje funkcjonują w diecezji toruńskiej, w której zrzeczenie się urzędu przez proboszcza może mieć miejsce tylko z uzasadnionych powodów⁸³. W diecezji warszawsko-praskiej proboszcz może złożyć wcześniejszą rezygnację z urzędu ze względu na zły stan zdrowia lub inne racje. Przy czym biskup diecezjalny podejmuje stosowną decyzję zawsze po rozważeniu wszystkich okoliczności⁸⁴. W diecezji zamojsko-lubaczowskiej proboszcz może zrzec się urzędu dla słusznej przyczyny, którą stanowi: dobro wiernych, potrzeba i pożytek Kościoła⁸⁵.

W partykularnym prawie polskim kilkakrotnie podejmowano próbę wprowadzenia kadencyjności proboszczów. Propozycja ta jednak, do tej pory, nie uzyskała wymaganej większości głosów Konferencji Episkopatu Polski, dlatego biskupi diecezjalni w Polsce nie mogą ustanawiać proboszczów na oznaczony czas⁸⁶.

Stażność na urzędzie proboszcza była przedmiotem rozważań niektórych synodów diecezjalnych, a regulacje tej kwestii w ich uchwałach są zróżnicowane. Synody archidiecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej oraz diecezji łomżyńskiej i sosno-

⁷⁶ Zob. *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 353; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 166.

⁷⁷ Zob. *III Synod Gdański*, t. I, stat. 62.

⁷⁸ Zob. *II Synod Diecezji Lubelskiej*, stat. 588.

⁷⁹ Zob. *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 245.

⁸⁰ Zob. *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89.

⁸¹ Zob. *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 203 § 3.

⁸² Zob. *Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej*, stat. 575.

⁸³ Zob. *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 190.

⁸⁴ Zob. *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 138.

⁸⁵ Zob. *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, stat. 10.

⁸⁶ SITARZ, *Zarządzanie parafią*, s. 141.

wieckiej tylko ogólnie przypomnieli, że urząd proboszcza powinien charakteryzować się stałością, dlatego proboszcza należy mianować na czas nieokreślony, zgodnie z kan. 522⁸⁷. Odmiennie uczynił synod diecezji kaliskiej, który ustalił: „Proboszcz jest mianowany zasadniczo na czas nieokreślony. Może być mianowany na czas określony, jeżeli sytuacja i okoliczności za tym przemawiają. Stałość na stanowisku proboszcza nie jest równoznaczna z jego nieusuwalnością”⁸⁸. Jeszcze inaczej postanawia ustawodawca archidiecezji przemyskiej: „W sprawie kadencyjności urzędu proboszcza Synod Archidiecezji Przemyskiej przyjmuje postanowienia II Polskiego Synodu Plenarnego”⁸⁹. Interesujący jest również przepis obowiązujący w diecezji warszawsko-praskiej: „Zgodnie ze wskazaniem Synodu Plenarnego i Konferencji Episkopatu Polski, biskup diecezjalny ma możliwość określenia kadencyjności sprawowania urzędu proboszcza”⁹⁰.

Kolejną kwestią podjętą w uchwałach synodalnych jest rezygnacja proboszcza z urzędu ze względu na osiągnięcie określonego wieku. W tej materii w diecezjach polskich obowiązują zróżnicowane przepisy. W archidiecezjach gnieźnieńskiej i warszawskiej oraz w diecezjach drohiczyńskiej, tarnowskiej, warszawsko-praskiej i zamojsko-lubaczowskiej każdy proboszcz może złożyć rezygnację na ręce biskupa diecezjalnego i ubiegać się o emeryturę po ukończeniu sześćdziesiątego piątego roku życia⁹¹. Przy czym w archidiecezji gnieźnieńskiej taka rezygnacja jest możliwa tylko ze względu na słabe zdrowie⁹². Natomiast w archidiecezji warszawskiej również biskup diecezjalny może zaproponować proboszczowi przejście na emeryturę po ukończeniu sześćdziesiątego piątego roku życia⁹³. W diecezji płockiej zaleca się proboszczom, aby – w zależności od stanu zdrowia i potrzeb duszpasterskich – składali rezygnację z urzędu po ukończeniu sześćdzie-

⁸⁷ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 157; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 57.

⁸⁸ *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 27. Inaczej niż w kan. 522.

⁸⁹ *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 204. II Polski Synod Plenarny nie zawarł w swoich uchwałach żadnych przepisów odnośnie do kadencyjności proboszczów.

⁹⁰ *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 124 § 4. Aktualnie przepis ten nie ma podstaw prawnych, ponieważ w dokumentach II Polskiego Synodu Plenarnego nie zawarto regulacji odnoszących się do kadencyjności proboszczów, a Konferencja Episkopatu Polski, jak dotąd, nie uchwaliła wymaganej większością głosów dekretu ogólnego, który by na to zezwalał.

⁹¹ Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 67; *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 244. Synod diecezji drohiczyńskiej, dokonując regulacji tej kwestii, odesłał do uzyskania emerytury według przepisów prawa państwowego; *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*, stat. 347; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 138; *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, stat. 23.

⁹² Zob. *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3.

⁹³ *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 65.

siątego siódmego roku życia⁹⁴. Jeszcze inne przepisy funkcjonują w archidiecezji poznańskiej i diecezji sosnowieckiej, gdyż zgodnie z nimi proboszcz może złożyć rezygnację z urzędu i za zgodą biskupa diecezjalnego przejść na emeryturę po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia⁹⁵. Podobnie jest również w diecezjach ełckiej i łomżyńskiej. Jednakże przepis ten jest tylko zaleceniem do złożenia rezygnacji po ukończeniu siedemdziesięciu lat, a jego zastosowanie zależy od stanu zdrowia proboszcza i potrzeb duszpasterskich diecezji⁹⁶. Również w archidiecezji przemyskiej przepis ten funkcjonuje tylko jako zachęta skierowana do proboszczów⁹⁷. Inne przepisy obowiązują w archidiecezjach lubelskiej i warszawskiej oraz w diecezjach opolskiej, rzeszowskiej, warszawsko-praskiej i zamojsko-lubaczowskiej, ponieważ proboszczowie w tych Kościołach partykularnych, po skończeniu siedemdziesiątego roku życia, mają wyrazić wobec biskupa diecezjalnego gotowość rezygnacji z zajmowanego urzędu⁹⁸. Inne synody jedynie zachowały i powieliły kan. 538 § 3. Zgodnie z tym przepisem do złożenia rezygnacji po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia są zobowiązani proboszczowie w archidiecezjach białostockiej, gdańskiej, gnieźnieńskiej, poznańskiej, przemyskiej i warszawskiej oraz w diecezjach drohiczyńskiej, ełckiej, kaliskiej, łomżyńskiej, opolskiej, pelplińskiej, płockiej, sandomierskiej, sosnowieckiej, tarnowskiej, toruńskiej i warszawsko-praskiej⁹⁹. Jedynie synod archidiecezji poznańskiej

⁹⁴ „Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość”. *XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego*, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2015, stat. 47.

⁹⁵ Zob. *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 58 § 1.

⁹⁶ Zob. *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 353; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 166.

⁹⁷ Zob. *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 203 § 2.

⁹⁸ Zob. *II Synod Diecezji Lubelskiej*, stat. 588; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 65 i 67; *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 245. Proboszczowie tej diecezji gotowość rezygnacji mają wyrazić już na początku roku kalendarzowego, w którym kończą 70 lat; *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, stat. 55 § 2; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 138; *I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej*, stat. 23.

⁹⁹ Zob. *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, stat. 60; *III Synod Gdański*, t. I, stat. 62; *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, stat. 40 § 3; *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 89; *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 203 § 1; *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, stat. 203 § 1; *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, stat. 67; *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 244; *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 353; *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 40; *I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, stat. 166; *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej*, stat. 245. Proboszczowie w tej diecezji są zobowiązani przekazać biskupowi diecezjalnemu pisemną rezygnację już na początku roku, w którym kończą 75 lat; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 42; „Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość”. *XLIII Synod Diecezji Płockiej*, stat. 47. Proboszczowie, którzy ukończyli 75 lat, są zobowiązani złożyć pisemną rezygnację do końca marca danego roku; *Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej*, stat. 93; 575; *I Synod Diecezji Sosnowieckiej*, stat. 58 § 1; *IV Synod Diecezji Tarnowskiej*,

stanowi, że proboszcz, jeśli zdaniem arcybiskupa wymaga tego dobro wiernych, może być pozostawiony na urzędzie także po ukończeniu przepisanego prawem wieku siedemdziesięciu pięciu lat¹⁰⁰.

Ostatnią kwestią związaną z wakansiem na urzędzie proboszcza, która została podjęta przez synody diecezjalne, jest zwolnienie urzędu zajmowanego przez proboszcza należącego do instytutu zakonnego lub do stowarzyszenia życia apostołskiego. Synody przeważnie dokonały powielenia kan. 538 § 2 i 682 § 2, ale nie tylko. W archidiecezji lubelskiej oraz w diecezjach drohiczyńskiej i łowickiej, proboszcz może zostać zwolniony z urzędu zarówno przez biskupa diecezjalnego po uprzednim zawiadomieniu kompetentnego przełożonego, jak też przez własnego kompetentnego przełożonego po uprzednim zawiadomieniu biskupa diecezjalnego¹⁰¹. Inaczej jest w diecezjach ełckiej, kaliskiej i włocławskiej, ponieważ usunięcie takiego proboszcza z urzędu należy do biskupa diecezjalnego. Jednakże biskup może dokonać tego aktu po powiadomieniu kompetentnego przełożonego, któremu prezbiter podlega lub na wniosek przełożonego¹⁰². Podobne przepisy funkcjonują w diecezji pelplińskiej. Zgodnie z nimi, proboszcz w parafii powierzonej kleryckiemu instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego, zwalnia z urzędu biskup diecezjalny na wniosek kompetentnego przełożonego¹⁰³. Jeszcze inne regulacje obowiązują w archidiecezji poznańskiej, gdyż zwolnienie proboszcza z urzędu w parafii powierzonej instytutowi życia konsekrowanego lub stowarzyszeniu życia apostołskiego ma być poprzedzone umową zawartą między arcybiskupem i kompetentnym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia¹⁰⁴.

stat. 347; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 190; *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 138.

¹⁰⁰ *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 114.

¹⁰¹ Zob. *II Synod Diecezji Lubelskiej*, stat. 368; *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 91; *I Synod Diecezji Łowickiej*, stat. 124.

¹⁰² Zob. *I Synod Diecezji Ełckiej*, stat. 352; *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 312. Synod ten zwrócił się z prośbą do kompetentnej władzy kościelnej, aby kapłani zakonni, szczególnie proboszcz i wikariusze, ze względu na dobro wiernych, zwłaszcza młodzieży, nie byli zbyt często odwoływani z powierzonych im posług duszpasterskich, zob. stat. 314; *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej*, stat. 346.

¹⁰³ Zob. *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 37.

¹⁰⁴ Zob. *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 90.

4. FORMA POWIERZENIA URZĘDU

W prawie powszechnym określono, że powierzenie każdego urzędu kościelnego, powinno być dokonane na piśmie (kan. 156; AS 69)¹⁰⁵. Tylko w kilku uchwałach synodalnych odniesiono się do tej kwestii. Synod diecezji łowickiej stanowi tylko: „Akty prawne powinny być sporządzone na piśmie”¹⁰⁶. Podobnie synod diecezji warszawsko-praskiej: „Dekrety i nakazy szczegółowe wydaje się na piśmie, podając przy tym – przynajmniej ogólną – ich motywację (zob. kan. 51)”¹⁰⁷. Natomiast synody archidiecezji lubelskiej i diecezji drohiczyńskiej, kaliskiej, pelplińskiej, toruńskiej oraz włocławskiej, określiły formę obowiązującą przy powierzeniu parafii na stałe lub na określony czas kleryckiemu instytutowi życia konsekrowanego lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego. Powielając kan. 520 § 2 i 681 § 2 stanowią, że aktu tego należy dokonać w formie pisemnej umowy, zawartej między biskupem diecezjalnym a kompetentnym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia¹⁰⁸. Jedyne synod archidiecezji poznańskiej wymaga, aby przed ustanowieniem proboszcza w parafii powierzonej kleryckiemu instytutowi życia konsekrowanego lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego, sporządzono odpowiednią pisemną umowę. Taka umowa ma być zawarta między arcybiskupem i kompetentnym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia (podobnie jest przy zwolnieniu proboszcza z urzędu)¹⁰⁹.

ZAKOŃCZENIE

Podjęta analiza uchwał synodalnych miała na celu ukazanie wymogów stawianych prowizji kanonicznej w polskich diecezjach. Urząd proboszcza i akt administracyjny związany z jego powierzeniem jest regulowany prawem powszechnym i partykularnym. Ustawodawca kodeksowy, ze względu na zróżnicowane potrzeby każdego Kościoła partykularnego, umożliwił doprecyzowanie kanonicznych wymogów w prawie partykularnym. Wynika to z konieczności uwzględnienia je-

¹⁰⁵ Szerzej zob. F. D’OSTILIO, *Prontuario del Codice di diritto canonico*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 1995, s. 117; SOBAŃSKI, *Urzędy*, s. 247.

¹⁰⁶ *I Synod Diecezji Łowickiej*, stat. 8 § 2.

¹⁰⁷ *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, stat. 3.

¹⁰⁸ Zob. *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, stat. 91; *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej*, stat. 311; *II Synod Diecezji Lubelskiej*, stat. 366; *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, stat. 38; *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej*, stat. 119; *Drugi Synod Diecezji Włocławskiej*, stat. 345.

¹⁰⁹ Zob. *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. II, stat. 90.

go aktualnych potrzeb i specyfiki, aby misja nauczania, uświęcania i kierowania była jak najlepiej spełniana, zgodnie z zasadą *salus animarum suprema lex*.

Przeprowadzona analiza uchwał synodalnych pozwala sformułować następujące wnioski *de lege lata*:

1. Stosownie do dyspozycji kodeksowych, w węższym lub szerszym zakresie, doprecyzowano kanoniczne wymogi stawiane prowizji kanonicznej.

2. W ustawodawstwie synodalnym wielokrotnie powielono lub sparafrazowano przepisy kodeksowe.

3. Przy wymogach stawianych władzy kościelnej przeważnie zwrócono uwagę, aby wybierać odpowiedniego kandydata, uwzględniając jego osobiste przymioty i uzdolnienia oraz potrzeby konkretnej wspólnoty parafialnej.

4. Nowatorski wymóg odnoszący się do władzy kościelnej zawarto w uchwałach synodalnych archidiecezji warmińskiej. Zgodnie z nim arcybiskup warmiński przed mianowaniem kogoś proboszczem jest zobligowany skonsultować się z radą ds. personalnych. Wymóg ten zakłada istnienie kolejnego organu kolegialnego w archidiecezji. Ponadto opinii rady ds. personalnych należy wysłuchać do ważności aktu prawnego związanego z parafią (podobnie jak rady kapłańskiej w kwestiach, o których w kan. 515 § 2; 531 i 536 § 1 lub dwóch proboszczów z zespołu proboszczów konsultorów przy podejmowaniu aktów, o których w kan. 1742 i 1744; 1749-1750).

5. Doprecyzowano wymogi stawiane kandydatowi na urząd proboszcza. Do najczęściej się pojawiających należą: ukończenie stosownej formacji i zdanie egzaminu potwierdzającego zdatność do podjęcia posługi duszpasterskiej w parafii.

6. Oryginalne wymogi stawiane kandydatom na proboszczów obowiązują w archidiecezji warmińskiej i diecezji kieleckiej. W pierwszej zobligowano ich do przedstawienia – w ósmym roku kapłaństwa – pisemnej pracy pt.: „Moja wizja wspólnoty parafialnej”; w drugiej natomiast do – zaprezentowania radzie ds. personalnych „swojej wizji pracy duszpasterskiej w warunkach konkretnej wspólnoty parafialnej”.

7. Mając na względzie dobro duchowe i materialne powierzonej wspólnoty oraz zapewnienie jak największej efektywności posługi duszpasterskiej w parafii, szeroko określono przyczyny skłaniające do usunięcia, przeniesienia i rezygnacji proboszcza. Ponadto z tego samego względu uregulowano zrzeczenie się urzędu ze względu na osiągnięcie określonego prawem wieku.

8. W prawie partykularnym promulgowano przepisy umożliwiające, zalecające i obligujące do rezygnacji w związku z osiągnięciem określonego wieku. Zgodnie z nimi proboszczowie w archidiecezjach gnieźnieńskiej i warszawskiej oraz w diecezjach drohiczyńskiej, tarnowskiej, warszawsko-praskiej i zamojsko-luba-

czowskiej mogą złożyć rezygnację już po ukończeniu sześćdziesiątego piątego, a w archidiecezji poznańskiej i diecezji sosnowieckiej po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia. W diecezji płockiej zaleca się proboszczom złożyć rezygnację z urzędu po ukończeniu sześćdziesiątego siódmego, a w archidiecezji przemyskiej oraz w diecezjach ełckiej i łomżyńskiej – po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia. W archidiecezjach lubelskiej i warszawskiej oraz w diecezjach opolskiej, rzeszowskiej, warszawsko-praskiej i zamojsko-lubaczowskiej zobowiązano proboszczów do złożenia rezygnacji po ukończeniu siedemdziesiątego roku życia. Natomiast w archidiecezjach białostockiej, gdańskiej, gnieźnieńskiej, poznańskiej, przemyskiej i warszawskiej oraz w diecezjach drohiczyńskiej, ełckiej, kaliskiej, łomżyńskiej, opolskiej, pelplińskiej, płockiej, sandomierskiej, sosnowieckiej, tarnowskiej, toruńskiej i warszawsko-praskiej, zachowując przepis prawa powszechnego, zobligowano ich do uczynienia tego dopiero po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia (kan. 538 § 3).

9. Tylko sporadycznie odniesiono się do formy obowiązującej przy powierzeniu urzędu. Większość ustawodawców zupełnie pominęła tę kwestię, inni jedynie przypomnieli kan. 156, w którym wskazano formę pisemną.

De lege ferenda należy postulować, aby:

1. Przeprowadzając kolejne synody w Polsce, zwrócono szczególną uwagę na aspekt normatywny ich uchwał, zgodnie ze wskazaniem Kongregacji ds. Biskupów zawartymi w Dyrektorium *Apostolorum successores*, w którym wyraźnie określiła elementarne kryteria obowiązujące w sprawowaniu władzy ustawodawczej: „Biskup będzie się troszczył, aby teksty ustawodawcze i teksty kanoniczne były redagowane precyzyjnie z zachowaniem rygorów techniczno-prawnych, unikając sprzeczności, zbędnych powtórzeń lub mnożenia rozporządzeń dotyczących tej samej dziedziny; zwróci też uwagę na konieczną przejrzystość, aby wyraźnie rozróżniona była obligatoryjna czy wskazująca natura przepisów i by jasno można było zrozumieć, jakie postępowanie jest nakazane lub zabronione. W tym będzie korzystał z rad kompetentnych specjalistów w zakresie prawa kanonicznego, których nigdy nie powinno brakować w Kościele partykularnym” (nr 67d). Ustawodawcy partykularni powinni także zachować wymogi Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, które zostały wskazane w Instrukcji o synodach diecezjalnych¹¹⁰.

¹¹⁰ CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, CONGREGATIO PRO GENTIUM EVANGELIZATIONE, *Instructio de synodis dioecesanis agendis* (19.03.1997), AAS 89 (1997), s. 722-727; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, 2, s. 517-557. W dodatku do Instrukcji zawarto: „Prawne regulacje powierzone przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. do władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego”.

2. W statutach synodalnych do wymogów stawianych kandydatom na proboszczów dodano zarówno znajomość Magisterium Kościoła, jak i umiejętność sporządzania dokumentów kancelaryjnych, które przed nominacją byłyby weryfikowane w sposób określony w tychże aktach normatywnych.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012). Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji, Olsztyn: Wydział Duszpasterski Kurii Archidiecezji Warmińskiej 2012.
- I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok: Kuria Metropolitalna Białostocka 2000.
- I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze, Drohiczyn: Drohiczyńskie Wydawnictwo Diecezjalne 1997.
- I Synod Diecezji Ełckiej (1997-1999), Ełk: Kuria Biskupia Diecezji Ełckiej 1999.
- I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej. Koszalin 1986-1990, Koszalin: Kuria Biskupia Koszalińsko-Kołobrzeska 1990.
- I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego, Łomża: Łomżyńska Kuria Diecezjalna 2005.
- I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999, Łowicz: Apostolicum 1999.
- I Synod Diecezji Sosnowieckiej. Prawo partykularne Kościoła Sosnowieckiego, Sosnowiec: Kuria Diecezjalna Sosnowiecka 2005.
- I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001, Zamość: Kuria Diecezjalna 2001.
- II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań: Pallottinum 2001.
- II Synod Diecezji Lubelskiej 1977-1985, Lublin: Lubelskie Wydawnictwo Diecezjalne 1988.
- III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania, Gniezno: Prymasowskie Wydawnictwo „Gaudentinum” 2001.
- III Synod Archidiecezji Łódzkiej 1996-1998, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 1999.
- III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce: Jedność 1992.
- III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła Gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia, t. I: Statuty, Gdańsk: Kuria Metropolitalna Gdańska 2001.
- IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej 2003.
- IV Synod Diecezji Tarnowskiej 1982-1986, Tarnów: Kuria Diecezjalna 1990.
- „Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość”. XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2015.
- Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej. Dekrety i Instrukcje, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne „Hodie” 1999.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań: Pallottinum 1984.
- Communio et communicatio: Pierwszy Synod Prowincji Krakowskiej, Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM 1994.

- CONGREGATIO PRO EPISCOPIIS, CONGREGATIO PRO GENTIUM EVANGELIZATIONE: Instructio de synodis dioecesanis agendis (19.03.1997), AAS 89 (1997), s. 706-727; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł. 2, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romancko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 516-557.
- CONGREGAZIONE PER I VESCOVI: Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores (22.02.2004), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2004; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, red. i oprac. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 517-711.
- CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Istruzione Il presbitero, pastore e guida della comunità parrocchiale (4.08.2002), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2002; tekst polski w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł. 2, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romancko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 564-651.
- Drugi Synod Diecezji Włocławskiej. Statuty, Włocławek: Kuria Diecezjalna 1994.
- Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., Dz. U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318.
- Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z 27 listopada 2014 r., Instrukcja dotycząca sposobu powiadamiania organów państwowych o uzyskaniu osobowości prawnej przez instytucje kościelne terytorialne i personalne (art. 4 ust. 2 Konkordatu) oraz powiadamiania o powoływaniu i odwoływaniu osoby sprawującej funkcję organu osoby prawnej, Dz. Urz. Min. Spraw Zagr., poz. 30.
- Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego, Kalisz: Kuria Diecezjalna 2009.
- Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i aneksy. Parafia u progu nowego tysiąclecia, Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża 2005.
- Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej, Rzeszów: Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie 2004.
- Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa: Kuria Biskupia Diecezji Warszawsko-Praskiej 2000.
- SACRA CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIIS: Notae directivae pro mutuis relationibus inter Episcopos et Religiosos in Ecclesia Mutuae relationes (14.05.1978), AAS 70 (1978), s. 473-605; tekst polski w: Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła. Od Vaticanum II do Ripartire da Cristo, zebrał, opracował, wstępami opatrzył i aneksy sporządził B. Hylla, wyd. 2 poprawione, uzupełnione, poszerzone, Kraków: Alleluja 2003, s. 157-188.
- Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej, Pelplin: Bernardinum 2001.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008. Zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. I: Dokumenty, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2008.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008. Zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego, t. II: Statuty, Poznań: Wydawnictwo Świętego Wojciecha 2008.
- Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy, Przemysł: Wydawnictwo Archidiecezji Przemyskiej 2000.
- Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego, Toruń: Toruńskie Wydawnictwo Diecezjalne 2011.
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 2013 r., poz. 1169 z późn. zm.

LITERATURA

- COCCOPALMERIO Francesco: De paroecia, Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana 1991.
- COCCOPALMERIO Francesco: Il concetto di parrocchia nel CIC 1983, [w:] Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim, red. S.L. Głódź, J.Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 7-37.
- D'OSTILIO Francesco: Prontuario del Codice di diritto canonico, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 1995.
- GÓRALSKI Wojciech: Synody partykularne, [w:] Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II/1: Księga II. Lud Boży. Cześć I. Wierni chrześcijanie. Cześć II. Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2005, s. 305-314.
- PÉRISSET Jean-Claude: La paroisse. Commentaire des Canons 515-572, Paris: Edition Tardy 1989.
- SITARZ Mirosław: Organy kolegialne w kościołach partykularnych, [w:] Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II, red. J. Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 115-153.
- SITARZ Mirosław: Podstawowe zasady w sprawowaniu władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego, [w:] II Polski Synod Plenarny a synody diecezjalne, red. J. Krukowski, M. Sitarz, A. Pastwa, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2015, s. 93-117.
- SITARZ Mirosław: Zarządzanie parafią w sytuacjach nadzwyczajnych, [w:] Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim, red. S.L. Głódź, J.Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2013, s. 133-154.
- SOBAŃSKI Remigiusz: Urzędy kościelne, [w:] Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. I: Księga I. Normy ogólne, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2003, s. 235-286.
- SWEENEY Edward A.: The Obligations and Rights of the Pastor of a Parish. According to the Code of Canon Law, New York: Frathers and Brothers of the Society of St. Paul 2002.
- VIANA Antonio: El párroco, pastor proprio de la parroquia, *Ius Canonicum* 29 (1989), s. 467-481.
- WNUK Radosław: Prowizja kanoniczna na urząd proboszcza, *Kościół i Prawo* 5 (18) 2016, nr 1, s. 95-117.

WYMOGI PROWIZJI NA URZĄD PROBOSZCZA
W OBOWIĄZUJĄCYM POLSKIM USTAWODAWSTWIE SYNODALNYM

Streszczenie

Przy dokonywaniu prowizji na urząd proboszcza należy zachować przepisy powszechnego prawa kanonicznego i partykularnego. Ustawodawca kodeksowy w kan. 521 § 2-3; 522; 527 § 2-3; 538 § 1 odsyła do regulacji obowiązujących w Kościołach partykularnych.

W polskim ustawodawstwie synodalnym doprecyzowano wymogi dotyczące aktu administracyjnego związanego z powierzeniem urzędu proboszcza. Dotyczą one władzy kościelnej, kandydata na proboszcza, powierzanego urzędu oraz formy, jaką należy zachować przy tym akcie. W większości uchwał synodalnych dokonano powielenia lub parafrazy przepisów prawa powszechnego. W niektórych jednak zawarto innowacyjne dyspozycje dotyczące biskupa diecezjalnego czy wymo-

gów stawianych kandydatom na proboszczów. W większości jest to ukończenie przez tych kandydatów odpowiedniej formacji i zdanie „egzaminu proboszczowskiego”.

Do ważności prowizji konieczny jest wakans powierzanego urzędu. W ustawodawstwie synodalnym również określono przyczyny utraty urzędu. Ponadto wśród przyczyn w szerokim zakresie uregulowano złożenie rezygnacji przez proboszczów, którzy osiągnęli odpowiedni wiek. Jedyne kilka synodów wskazało na zachowanie formy pisemnej przy powierzeniu urzędu proboszcza.

Słowa kluczowe: biskup diecezjalny; proboszcz; kandydat na urząd; synod diecezjalny; powierzenie urzędu

REQUIREMENTS FOR THE OFFICE OF PASTOR IN CONTEMPORARY LAW OF POLISH SYNODS

S u m m a r y

In the provision of the office of the pastor norms of universal law and particular law must be observed. The legislator in can. 521 § 2-3; 522; 527 § 2-3; 538 § 1 refers to regulations being in force in particular Churches.

In the law of Polish synods were clarified requirements for administrative acts of the provision of the office of the pastor. There are pertain to ecclesiastical authority, candidates for the post of pastor, the entrusting of the office and the formalities of these acts. Universal law was manifolded or paraphrased in the most of regulations of synods. However, innovative directives about the diocesan bishop or requirements for candidates for the office of the pastor are set in some of them. Typically it is finishing by these candidates a special formation and passing “the examination for pastors”.

For validity of the provision it is necessary for the office to be vacant. Reasons of loss of office also are defined in the law of synods. Moreover, among causes in broad range submitting resignation by pastors who have completed appropriate age is regulated. Only a few synods writing form of entrusting of the office of the pastor is emphasized.

Key words: diocesan bishop; pastor; candidate for the office; diocesan synod; entrusting of the office